

Sekuentzia didaktikoak:

definizioa eta funtzionamendua

Pilar LABAYEN

Iruñeko Irakasle Laguntza
Zentroko aholkularia

Komunikazio hau sarrera teoriko bat da, zeinak sekuentzia didaktikoen definizioa eman eta funtzionamendua esplikatzen duen.

Lehendabizi definizioa emango dut, segidan sekuentzien hainbat fase azalduko ditut laburki eta, bukatzeko, azken zatian sekuentzien funtzionamendua-ren inguruko hausnarketak egingo dut, alderdi teorikoak zenbait adibideren analisiarekin tartekatuz.

Sekuentzia didaktikoen definizioa

Sekuentzia didaktikoak tresna didaktikoak dira, hizkuntzen irakaskuntza eta ikaskuntza sistematikoki antolatze modu bat. Definizio horretatik hiru elementu azpimarratuko nituzke: sekuentzia, didaktikoa eta tresna. Goazen sakonago aztertzerara.

Sekuentziak dira irakaskuntza-ikaskuntza prozesuan gradualki eta progresiboki aurreratzaren diren lantegien inguruan egituratzen direlako, betiere ikaslearen zailtasunak eta landuko den generoaren ezaugarriak kontuan harturik. Beraz, praktika linguistiko zehatz bat hobetzeko aldi berean antolatzen diren irakaskuntza modulu multzo bat dira.

Didaktikoak dira marko teoriko batean oinarritzen direlako eta marko horrek ez duelako esaten hitz egitea eta idaztea ikasle batzuk duten eta beste batzuek ez duten dohain etereoak direnik. Aitzitik, komunikazio eta hizkuntz tresnak menperatuz irakatsi eta ikasi behar diren jarduera linguistikoak direla dio.

Sekuentziak tresna didaktikoak direla diogunean, Marxen ikuspegira hurbiltzen gara. Hark zioen tresnak gizakiak natura aldatzeko sortutako bitarteko kulturalak zirela. Didaktikaren arloan nahiago dugu Vigotskiren kontzeptua Piagetena baino. Horrela, ikaskuntzarako tresnak ekintza bateko berehalako beharrazanei lotutako behin-behineko bitartekoak baino zerbaite gehiago dira. Baldintza eta esanahi sozialak zein historikoak aintzat

hartu behar dira. Hizkuntzen didaktikan, gauzak argitze aldera, komunikazio tresnak eta irakaskuntza tresnak bereizten dira. Kasu horretan, komunikazio tresna irakasgai den objektua da, hots, testua. Bestalde, irakaskuntza tresnak sekuentzia didaktikoak dira, hau da, jakintza hori transmititzeko sortutako bitartekoak.

Sekuentzia didaktikoen faseak

Sekuentzia didaktikoen eboluzioan zenbait fase bereizi ditzakegu:

1. fasea: proiektuaren aurkezpena

Fase honetan hitzarmen didaktiko bat egiten da ikasleekin, idazketa proiektu bat. Momentu horretan berebiziko garrantzia du ikasleak garbi edukitzea zer egingo den eta horri zentzua bilatzea.

2. fasea: hasierako produkzioa

Jarraian ikaslearen gaitasunak aztertze balioko duen hasierako produkzio bat egitea proposatzen da. Horrela, gaitasun horietara egokituz, bere komunikazio eta hizkuntz trebeziak hobetzen lagunduko dioten jardueren diseinua egin daiteke.

3. fasea: ikasketa lantegiak

Fase hau hainbat lantegik osatzen du. Lantegi horietan hainbat alderdi testual eta komunikatibo lantzen da.

4. fasea: berrikusketa eta azken produkzioa

Sekuentziaren azken fasean testuak berrikusten dira eta azken produkzioa egiten da idatzitakoa berreginez. Modu horretan, lantegietan banaka

landutako nozioak eta trebetasunak praktikan jar daitezke.

Sekuentzia didaktikoen funtzionamendua

Sekuentzia didaktikoak jakintzaren hainbat alorretatik datozen printzipio eta eredu teorikoetan oinarritzen dira; batzuetan Pedagogia eta Didaktikatik, eta beste batzuetan Hizkuntzalaritzatik edota Psikologiatik. Erreferentzia diren zientzia horietatik guztietatik testuinguruaren ezaugarriak, testu generoaren ezaugarriak eta irakurketa-idazketan dauden eginkizunak lantzeko lagungarri diren elementuak hartzen dira.

Jarraian sekuentzien alderdi esanguratsuenak azpimarratuko ditut, bereziki azken urteotan hizkuntzaren ikaskuntza-irakaskuntzaren ikuspegian aldaketarik handienak ekarri dituztenak. Puntu bakoitzean osagarri teoriko labur bat gehitu eta adibide bat aztertuko dut. Adibideak Joaquim Dolz irakasleak zuzendurik Nafarroako hainbat ikastetxetan 1996tik gaur egun arte diseinatu eta esperimentatu direnak dira.

Beraz, zenbait sekuentzia didaktikoren analisiaren bitartez, hizkuntzaren irakaskuntzaren ikuspegian egondako aldaketa nagusien hausnarketa teoriko txiki bat proposatzen dut. Aldaketa horietatik hauek azpimarratutako ditut: ahozko generoen eta genero idatzien inguruko lanaren garrantzia; irakurketa, idazketa eta ahozko-tasuna biltzen dituen zentzuzko jarduerak planteatzeko beharra; hasierako produkzio lanak ana-

lizatzearen garrantzia gelako aniztasuna tratatzeko; erreferentziazko testu sozialen analisia eta azterketa; nola diseinatu gure ikasleek dakitenera egokitutako ikasketa lantegiak; eta sekuentzia didaktikoen barruan heziketa ebaluazioa egitea.

1. Ahozko generoen eta genero idatzien inguruko lana

Sekuentzia didaktikoak genero zehatz baten inguruan egituratzen dira: eskutitza, albistea, ipuina, olerkia... Testu generoak ikasketa egituratu eta aurreraziko duten ardatzak izango dira. Horrek hausnarketa eskatzen du testu genero zehatz baten eta idazketa edo irakurketaren arazo baten edo batzuen inguruan.

Testu generoen inguruan egituratutako hizkuntzaren lanak curriculumeko hizkuntza guztiak lantzeko aukera ematen du. Irakaskuntza elebiduneko sistemetan oso emankorra da hori. Ideia bate-tik abiatzen da: Azpiko Komunikazio Komunerako Gaitasuna deritzona existitzen dela. Ondorioz, hizkuntza batean ikasitako jakintzak beste hizkuntzetara pasatzen dira. Beraz, printzipio horretan oinarritzen den irakaskuntzak eta testu generoen inguruko lana erabiltzen duenak, bi hizkuntzetako gaitasuna areagotuko dute.

Derrigorrezko Hezkuntzan landu daitezkeen testu generoak zenbatezinak dira. Adibide bezala balio bezate mintegian azken urteotan landu ditugun generoek: konferentzia, abentu-

ren kontaketa, ipuin harrigarriak, bizitako esperientzien kontaketa, izen propioa, kontaketa historikoa, eztabaida...

2. Idazketa proiektuaren lanketa

Sekuentzia didaktikoak gelako proiektu batean txertatzen dira. Horrela, burutuko den lanaren dimentsio komunikatiboa azpimarratzen da eta ikasketa esanguratsuenak errazten dira. Azken finean, sekuentzia didaktikoko ekintza multzoari zentzua ematean datza, ikasgelan burutuko den lan proiektua definituz.

Esate baterako, abenturen kontaketa buruzko sekuentzia didaktikoan proiektua kontaketa guztien liburu bat osatzea eta ikastetxeko liburutegian uztea izan zen. Ahozko hitzaldia landu zenean publikoa zein zen beti gogoan edukitzen zen; askotan beheragoko mailetako ikasleak izaten ziren, eta beste batzuetan gurasoak.

3. Ikasleen testuak abiapuntu bezala

Sekuentziak ikasleen testuetatik abiatuz egituratu eta garatuko dira. Didaktikan erabateko aldaketa dakar, orain arte ikasleen testuak prozesuaren azken puntutzat hartzen baitziren. Horrela, zuzenean testuaren gainean lan egin partez lexikoa, gramatika, morfologia eta sintaxia lantzeko jarduerak egingez, automatikoki testu zuzenak eta egokiak lortzen zirela uste zen.

Hasierako testuek batez ere ikasleek dituzten eta ez dituzten gaitasunak aztertzeko balio-

ko dute; hau da, zer dakiten eta zein alderdi landu behar dituzten jakiteko. Modu horretan, sekuentzia didaktikoen helburuen definizioa ez da intuitiboki eta orokorki egiten, baizik eta ikasle bakoitzak dakienaren eta ikas dezakeenaren analisi zehatzean oinarrituz. Azken finean, komunikazio eta hizkuntz gaitasunak hobetzeko diseinatutako diren jardueren abiapuntu izango da hasierako lehen testu horien analisia.

Azken urteotan irakasleok biltzen garen ikastaro eta foroetan behin eta berriz errepikatzen da aniztasunaren trataeraren gaia. Hasierako ikasleen testu idatzia funtsezko ardatz bezala hartzeak gerora egingo diren ikasketa jarduerak gelako heziketa beharretara egokitzen laguntzen du. Hori guztia adibide baten analisiarekin askoz ere argiago geldituko da.

Sekuentzia didaktiko baten adibidea: kartela

Aurreko hiru puntuen gainera hausnarketa eta analisia hobeto egiteko, ikasle talde batek diseinatu eta esperimentatu zuen kartel baten sekuentzia didaktikoari buruzko hausnarketa proposatzen dut. Esperimentu hori Nafarroako zonalde euskalduneko institutu batean egin zen, DBHko 1. mailako D eredu talde batean, hain zuzen ere, eta Gaztelania ikasgaietan.

Sekuentzia ikasturte hasierako jardueraren bezala planteatu zen ikasle taldearen hasierako ebaluazioa egiteko. Institutuan ospatu zen mikologia astea eta ikasleek gaiaren inguruan zuten interesa aprobetxatu ziren fik-

ziozko komunikazio egoera bat proposatzeko. Horrela, perretxiko eta onddoen erakusketa iragarriko zuen kartel bat egitea proposatu zitzaien.

Hasierako produkzioa egiteko agindua xehetasunez komentatu zen eta arbelean kopiatu zen zer eta zein testuingurutan egin behar zuten argi gera zedin. Honakoa zen agindua:

Arizkunenean perretxiko eta onddoen erakusketa iragartzeko karten lehiaketa antolatu dute datorren urterako. Egin ezazu kartel bat lekua eta data ahaztu gabe eta esaldi bat edo gehiagorekin, jendea erakusketara joateko animadadin. (Oharra: Arizkunenea Baztango Elizondo herriko kultur etxea da).

Artikulu honetan neska-mutil biren kartelak erreproduzitu ditut, gela berean aurki daitezkeen bi muturrak ikuste-

ko adierazgarriak direlako. Jarraian kartelak komentatuko ditut:

1. kartelaren analisisia eginda, zera ondoriozta daiteke: kartelaren generoa oso ondo ezagutzen eta produzitzen duela. Lehendabizi, formalki begiratu-ta, testua egokia da, hainbat letra tiporekin jotzen du, irudia eta testuaren artean proportzioa dago, irudia kalitatezkoa da, urrutitik irakur daiteke eta erakargarria da. Bigarrenik, hizkuntzaren aldetik, kartelak elementu eraikitzaile guztiak ditu: lekua, ordua eta arrazoa, esaldi akuilatzaile txiki bat ere baduelarik. Gelan egin zen kartelak onenetakoa izan arren, badu ortografia akats bat.

2. kartelaren analisiak garbi uzten du bi testuen arteko gaitasun diferentzia. Begiratu batean nabaritzen da horrelako testua egiten duten ikasleak zailtasunak izango dituela gaitasun linguistiko-diskurtsiboak garatzeko. Formalki irudiak ez du erlazio handirik testuarekin, espazio banaketa ez da egokia, grafia ez dago batere zaindua

eta ez da beraiekin jokatzeko. Hizkuntzari dagokionez, ez da elementu eraikitzaile agertzen: ez lekua, ez ordua, ez kartelaren zioa. Esaldi bakar bat agertzen da titulu bezala: "Onddoen kartel bat". Ortografiari dagokionez –ikasturte osoan etengabe lantzeko arloa izango zen–, idatzitako lau hitzetatik batean akats bat agertzen da, gero zuzendua dagoena.

Hasierako produkzio horien analisiaren bitartez diseinatutako sekuentzia didaktikoan zehar zein helburu eta eduki landuko diren zehaztu daiteke. Dударik gabe, lantegien diseinuak hasierako testuetan agertzen diren gaitasunetara egokitu behar du. Horrek gelan beti presente dagoen eta konplexu den aniztasunaren trataera errazten du.

4. Ikasketa lantegiak

Lehen sekuentzia didaktiko batek dituen faseak izendatzen hasi naiz, eta ikasketa lantegiek hirugarren fasea osatzen dute. Lantegiak irakaskuntza-ikaskuntza prozesuan erabiltzeko tresnak dira. Nire ustez, eduki behar dituzten ezaugarri garrantzitsuenetarikoak hauek dira:

- Ikasleak dakienera egokitu-ta egon behar dute, hots, hasierako produkzioetan agertzen diren gaitasunetara.

- Ahozko jarduerak zein jarduera idatziak eduki behar dituzte.

- Banakako zein taldekako lana tartekatuta behar dute.

- Kontestualizazioaren, testuaren plangintzaren eta testualizazioaren alderdiak lantzen

dituzten elementuak eduki behar dituzte.

- Kopuru mugatukoak izan behar dute, sekuentzia gehiegi luza ez dadin.

Sekuentzia didaktikoaren adibide bat: hitzaldia

Sekuentzia didaktiko bateko lantegien adibide bezala, hitzaldiaren generoari buruzko hauek balio dezakete. Iruñeko Hegoalde ikastolako eta Burlatako Ermitaberri ikastetxe publikoko irakasleek diseinatu zituzten Lehen Hezkuntzako 2. ziklorako (ikus beheko taula).

Tailerrak edo moduluak

1. Hitzaldia entzun.
2. Nik notak hartzen ditut hitzaldi bat prestatzeko.
3. Nik liburutegian bilatzen dut, aditua bilatzeko asmoz eta nire hitzaldia prestatzen hasiko naiz.
4. Nik, hobeto ulertarazteko asmoz, birformulatzen ikasiko dut.
5. Nire hitzaldia antolatzen dut.

Erreferentzia modura baliagarria izan daiteke Gares ikastetxe publikoko bi irakasle egindakoa ere. Lantegiak abenturen kontaketa lantzeko bideratutako sekuentzia batekoak dira, eta Lehen Hezkuntzako 3. ziklorako diseinatuta daude (ikus 35. orrialdeko taula).

5. Benetako testuen erabilera (testu orjinalak)

Erreferentziazko testu sozialekin lan egiteak hainbat funtzio ditu, eta hauek dira horietako hiru:

1. Genero batzuk beste batzuegandik bereiztea.

2. Testuak egiteko hainbat irtenbide erakustea.

3. Ikasleari irtenbide horiek modu eraginkorrean erabiltzeko unitate linguistikoak ematea.

Sekuentziek testu originalak erabiltzen dituzte: ikasleen bizipen eta interesetara egokitutako bizitza errealeko testuak, beraien ulermen mailara egokitutako testuak eta hizkuntzaren ikaskuntzan aurreratzeko lagunduko dietenak. Testu errealek aukeratzeak lan handia eskatzen du testuak hautatu eta biltzerakoan. Ikasleentzat ego-

kituta egoteaz gain, sekuentzian aukeratutako elementuak lantzeko balio behar dute. Lan hori astuna izan daiteke, eta horregatik, garrantzitsuen genero bera landuko duten irakasle taldeen arteko koordinazioa da, materiala trukatzeko. Horri dagokionez, azken hiru urteotan Joaquim Dolzek zuzendu duen mintegia oso interesgarria izan da.

Sarritan ikasleen adinera egokitutako testuak aurkitzea zaila izan ohi da. Kasu horietan interesgarria da irakasleak sekuentzian lantzeko testu eredu bat egitea. Heldu baten ereduaren produkzioa oso interesgarria da, ez soilik erreferentziazko testu

TAILERRAK	EDUKIA	SAIO KOPURUA
SARRERA	Irakasleak abenturazko kontakizunak irakurri	
Hasierako ekoizpena	Binaka haurrek abenturazko kontakizun bat idatziko dute	2-3 saio
1. tailerra	Abenturaren faseak landu	4 saio
2. tailerra	Toki arriskutsu bat deskribatu, ekintza gertatzen den bitartean	2-3 saio
3. tailerra	Lekualdatze eta ekintza adierazten duten aditzak landu	2 saio
4. tailerra	Pertsonaien deskribapenak landu (bakarkakoa eta erretrato paraleloa)	3-4 saio
5. tailerra	Kohesio anaforikoa landu	saio bat
	Kontrol jarraibideak prestatu	saio bat
	Azkeneko ekoizpena burutu	
	Irakurketa prestatu eta 2. ziklora joan	

bat dutelako, baita irakasleak generoaren elementu bereizgarrien gainean hausnartzen duelako ere. Ildo horretatik, oso bitxia izan zen 1998-1999 ikasturtean egindako esperientzia bat. Hitzaldia lantzea proposatu zen, eta erreferentziazko eredu bat edukitzeko mintegian parte hartzen ari ziren irakasleei animalia bati edo beste edozein gairi buruzko bost minutuko grabaketa egiteko eskatu zitzaien. Haurrei eta nerabeei zuzenduta zegoela beti gogoan izateko esan zitzaien. Irakasle gutxik eskaini zuten beren burua bideoan grabatzeko, eta egin zuten guztiek aipatu zuten aurretik testuaren produkzioaren esperientziatik pasatzeko egokitasuna.

6. Behaketa orriak

Ebaluazio orrietan sekuentzian zehar ikasi dena biltzen da, eta azken produkzioa egiten laguntzen dute gainera. Hurrengo aldagaiak kontuan hartuta hiru behaketa orri bereiz ditzakegu: nork egiten duten, sekuentziaren zein momentutan eta zein helbururekin.

A ereduak behaketa orriak irakasleek egiten dituzte, hasierako produkzioan oinarrituz. Lantegietan burutuko diren jarduerak ebaluatzeko eta planifikatzeko balio dute.

B ereduak ikasleek egiten dituzte sekuentzian zehar. Xedea da lortu behar dituzten helburuak kontuan edukitzea, eta era berean, beren ikasketaren gaineko kontrola eramaten dute.

Sekuentzia didaktikoen abiapuntuko ideia zera da: berridaztea ere idaztea da. Horregatik, hasierako testua hartu eta berridaztea da azken xedea, betiere ikasle bakoitzaren gaitasunetara egokituz.

BEHAKETA ORRIA

KONTESTUALIZAZIOA			
Generoa errekonozitzen du			
Espazioaren antolaketa			
Marrazkiaren estetika			
PLANIFIKAZIOA			
Erakusketa iragartzen du			
Lekua			
Data			
TESTUALIZAZIOA			
Letra tipoak			
Ortografia zuzenketa			
Argudiodun esaldia			

C ereduak irakasleek eta ikasleek batera egiten dute sekuentziaren amaieran. Sintetiko oso erreminta eraginkorra da.

Behaketa orrien adibide modura, kartelaren lanean erabiltako A eredu bat eranstendut (ikus goiko taula). Irakasleak egindakoa da, hasierako produktzioen analisirako jarraibide bezala erabiltzeko. Bertan behatuko diren elementuak hiru ardatzen inguruan egituratzen dira: komunikazio egoeraren kontestualizazioa edo egokitzeapena; edukaren plangintza eta egituraketa; eta testualizazioa edo elementu linguistikoen erabilera zuzena.

Gares ikastetxeko irakasleek egindako bi behaketa horiek ere eranstendut. Lehenengo (ikus eskuineko taula) sekuentziako lantegietako batean agertzen da, eta bere helburua ikasleari lantegian ikasitakoa egituratzen eta sistematizatzen laguntzea da. Bigarrena (ikus 37. orrialdeko taula) irakaslearentzat behaketa orri bezala balio dezan pentsatua dago. Ebaluarri diren alder-

dien zerrenda oso luzea da eta “abenturen kontaketa” generoaren ezaugarri guztiak bere baitan hartzen ditu.

7. Azken produkzioa eta sekuentzia didaktikoaren ebaluazioa

Sekuentzia didaktikoen abiapuntuko ideia zera da: berridaztea ere idaztea da. Horregatik, hasierako testua hartu eta berridaztea da azken xedea. Horretarako, noski, sekuentzian zehar erabili diren behaketa orrien, kontrol orrien eta

gainerako erregulazio tresnen laguntza dute (barnekoak zein kanpokoak).

Egitura hori jarraituz lan egiteak heziketa ebaluazio bat sortzea dakar, hots, prozesu osoaren ebaluazioa. Izan ere, bai irakasleek eta bai ikasleek ikasketako fase bakoitzeko informazioa daukate. Batzuek zein besteek badakite ikasketa prozesua hasterakoan zer dakiten eta prozesuan zehar zer ikasi duten.

Argi dago errazago ziurtatzen dela heziketa ebaluazioa egingo dela, hasieratik planteatzen eta aurreikusten bada. Gauza bera gertatzen da aniztasuna tratatzeko jarduerak planteatzen direnean. Sarritan ikasketaren sekuentzia amaitzen denean eta ikasleak ikasketa helburuak lortu ez dituenegandegiten da.

Dena dela, sekuentzia didaktikoetan aniztasunaren trataera hasieratik barneratzen da, jarduerak diseinatzerakoan erabiltzeko moduan integratuta dago. Horregatik, sekuentziekin lan egiteak ikasle bakoitzaren eta talde bakoitzaren gaitasunetara egokitzea ahalbidetzen du.

Abenturazko kontakizun batek_____zati izaten ditu. Lehenengo zatian_____
_____ agertzen da. Bigarrenegandeg, pertsonaiak abentura gertatuko den tokira joaten dira.
Hirugarrenegandeg,_____
_____.
Laugarrenegandeg, egoera korapilatsu batean aurkitzen dira.
Bosgarrenegandeg,_____
_____
eta seigarrenegandeg_____
_____

Jarduera: osatu hurrengo koadroa tailer honetan ikasi duzunalaburtuz.

ABENTURAZKO KONTAKIZUNAK. Irakaslearentzako behaketa orria												
Edukiak eta generoa bat etortzen dira (abenturazkoa da)												
Kontakizunak badu izenburua												
Hasierako egoera esplizitoa da: nork, non, noiz, zein egoeratan												
Abenturaren faseak agertzen dira: -Toki batera joan -Toki arriskutsua -Egoera korapilatsua -Bizirautea -Itzulua												
Amaierako egoera orekatzen da												
Deskribapenak agertzen dira: - Pertsonaiak: bakoitzak berea erretrato paraleloa -Tokia												
Kontakizuna ulergarria da (koherentea)												
Kontraesanak agertu / ez agertu												
Izenen ordezkapenak erabiltzen dira (kohesio anaforikoa)												
Testu antolatzaileak erabiltzen dira: - Denborazkoak - Espaziozkoak												
Diskurtso zuzena ageri da (elkarrizketak)												
Esaldien egituraketa egokia da (ordena, subjektuaren eta aditzaren arteko konkordantzia...)												
Puntuazioa egokia da												
Erabilitako lexikoa egokia da gaiarekiko												

Bibliografia

- DOLZ, J. eta SCHE-NEUWLY, B. (1997): *Géneros y progresión oral y escrita. Textos* aldizkarian, 11. zenbakia. Bartzelona. Grao.
- SCHENEUWLY, B eta BRAIN, D. (1998): Mecanismos de regulación de las actividades textuales: estrategias de intervención en las secuencias didácticas. *Textos* aldizka-

ria, 16. zenbakia. Bartzelona. Grao.

- DOLZ, Joaquim (1998): Bizitzan zehar oso garrantzitsua da generoak menperatzea. *Hik Hasi aldizkaria*, 27. zenbakia.

